

Ефективнісний ресурс традиційних методів навчання української мови

*Н. В. Бондаренко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Монологічний метод (ММ) у його традиційному розумінні ґрунтується на усному репродуктивному цілісному системному викладі важливої частини навчального матеріалу педагогом. Саме він монополізує ініціативу, мисленнєво-мовленнєву активність, підкріплювану такими діями як міркування, оцінювання, утвердження особистих ставлень, інтелектуальне самовираження тощо. Натомість учні перебувають у становищі напівпасивних слухачів, за якого нехтуються їх можливості проявити особисте зацікавлення, власне бачення, задовольнити свої

потреби, прагнення, індивідуальні здібності, креативність, залучити здобуті знання, взяти безпосередню участь у їх прирощуванні, реалізувати інтелектуальний потенціал, можливість і здатність проявитися у ролі співтворців.

Збагачена сучасними підходами творча версія ММ передбачає злагодженість, взаємодоповнюваність учительського й учнівського повідомлень, заснованих на співпраці й співтворчості, спорадичній наявності діалогічної взаємодії. Вона підсилює мотивованість, зацікавленість учнів, потребу їх усамостійнення в ролі дослідників, співдоповідачів і доповідачів. Упропорційнення учительських і учнівських повідомлень варіюється залежно від очікуваних результатів, застосованих підходів, особливостей виучуваного матеріалу тощо. Так, учнівські монологи домінують у проблематизованому навчанні, у реферативній, груповій та індивідуальній роботі й під час повторення з огляду на підготовленість учнів. Учительським повідомленням надається перевага, якщо учнівське передзнання слабкіше, а самостійна робота учнів ускладнена, зокрема й через важкодоступність джерел пізнання. Перетворення учительської розповіді на інструкційну діяльність усамостійнює учнів у здобуванні знань.

Зіставлення за функціональністю репродуктивного й творчого видів ММ засвідчує, що слабкі сторони суто викладацького підходу нерідко поширюють на весь метод. А це спричинює недооцінку вершинних можливостей, які може і має забезпечити творчо застосований ММ. Загалом ММ уможлиблює діаметрально протилежні підходи, і практичні результати доцільного його застосування логічно розташовуються на ціннісній шкалі ефективності знизу доверху.

Істотні переваги застосування творчого, продуктивного виду ММ перед репродуктивним проявляються насамперед у збагаченні пізнавальної предметної бази для активізації особистісних ресурсів кожного здобувача освіти; у всебічній яскраво вираженій активізації всіх аспектів різнобічної діяльності учнівства, набагато більшій увідповідненості його віковим особливостям; у значному розширенні можливостей для раціонального використання і розвитку розумових і мовленнєвих здібностей, задіяння і прирощування здобутих знань, самовираження й самоствердження учнівства; у налагодженні зворотного зв'язку; у розширенні можливостей всебічного комбінування ММ з іншими методами; у забезпеченні стійкості і практичності знань; у уможливленні оцінювання як такого тощо.